Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Laki jätelain muuttamisesta (HE 209/2022 vp)

Ympäristövaliokunta
8.11.2022

Hallitussihteeri Sirkku Jaakkola
ympäristöministeriö

Esityksen sisältö

1. Hallituksen esityksen tausta ja pääsisältö
2. Esityksen vaikutukset

HE:n tausta ja pääsisältö (1/4)

Esityksessä muutetaan jätelain kahta säännöstä.

1) **Sidosyksikkörajan muutos (145 a §)**

- Liittyy hallitusohjelman strategiseen kokonaisuuteen 3.1, tavoite 6 ”Vahvistetaan Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä”.
- Kunnallisen jätehuollon sidosyksikön ulosmyyntiraja eli markkinaehtoisen toiminnan raja pidetään 10 %:ssa vuoden 2029 jälkeen, kun se muutoin laskisi 5 %:iin 1.1.2030 alkaen.

HE:n tausta ja pääsisältö (2/4)

2) **Sote-uudistukseen liittyvä siirtymäsäännös (32 a §)**

- Sote-uudistuksen seurauksena sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut siirtyvät kunnilta hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän järjestettäväksi 1.1.2023.
- Kunta vastaa nykyisin sote-toiminnoissa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollosta jätelain 32 §:n nojalla sillä perusteella, että jäte syntyy kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa.
- Sote-palveluiden siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille on epäselvää, miltä osin sote-toiminnoissa syntyvä yhdyskuntajätehuolto kuuluu kunnan ja miltä osin hyvinvointialueen järjestämisvastuulle, ja vastuiden siirtymiseen liittyy vaikeita tulkintakysymyksiä.
  - kiinteistön omistuksen siirtyessä kunnalta hyvinvointialueelle kunnalla ei pääsääntöisesti ole velvollisuutta järjestää kiinteistöllä yhdyskuntajätteen jätehuoltoa.
  - tiettyjen sote-palveluiden kiinteistöt siirtyvät kunnalta hyvinvointialueen hallintaan vuokrasopimuksella ja kiinteistöt on vuokrattava sote-toimeenpanolain mukaan v. 2025 vuoden loppuun asti (+ 1 optiovuosi). Lain nojalla annetun vuokra-asetuksen mukaan vuokraan sisältyvät jätehuoltokustannukset.
  - Lisäksi on eri tulkintoja siitä, miltä osin sote-toiminnan moninaiset asumispalvelut katsotaan kunnan vastuulle kuuluvaksi asumisessa syntyväksi jätteeksi.

HE:n tausta ja pääsisältö (3/4)

Sote-uudistukseen liittyvä siirtymäsäännös (jatkuu)

- Sote-uudistuksen valmistelun yhteydessä vaikutuksia yhdyskuntajätehuollon vastuisiin ei käsitelty. Siirtymään ei ole varauduttu riittävästi.
  - Hyvinvointialueilla ei ole kartoitettu niille siirtyviä toimitiloja ja toimitilojen jätehuoltoa, eikä kuljetus- ja käsittelypalvelujen kilpailutuksia ole voitu valmistella. Siirtyvien kiinteistöjen määrä on n. 9000.
- Vaarana, että jätehuoltojärjestelyihin tulee ennakoimattomia katkoksia ja että hyvinvointialueiden ja jätealan toimijat syyllistyvät tahtomattaan lainsäädännön vastaisiin toimiin, kun vastuut epäselviä.
  - Jätehuollon katkeamattomuuden varmistamiseksi kunnan jätelaitokset eivät ole lähteneet poistamaan hyvinvointialueiden yhdyskuntajätteitä jätteen kuljetusurakoistaan tai käsittelypalveluistaan.

HE:n tausta ja pääsisältö (4/4)

Sote-uudistukseen liittyvä siirtymäsäännös (jatkuu)

- Siirtymäaika on välttämätön, jotta varmistetaan yhdyskuntajätehuollon toimivuus vuoden 2023 vaihteessa.
- Esityksen mukaan **kunnalla säilyy velvollisuus järjestää vuoden 2025 loppuun saakka** hyvinvointialueiden hallinto- ja palvelutoiminnoissa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto.
- Hyvinvointialueet voisivat halutessaan ottaa jätehuollon järjestettäväkseen jo tätä ennen **ilmoittamalla asiasta kunnalle 6 kk etukäteen**.

Esityksen vaikutukset: ulosmyyntiraja (1/3)

- Ulosmyyntirajan muutoksen vaikutukset paikoin epävarmoja. Vaikutusten arviointia hankaloittaa se, että markkinoilla ehtii tapahtua kunnallisten jätehuoltoyhtiöiden liikevaihtoon vaikuttavia muutoksia ennen vuotta 2030 (mm. jätemäärän kehitys, tiukentuvat erilliskeräys- ja kierrätysvelvoitteet, markkinaehtoisten palvelujen yhtiöittäminen, kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun (TSV) laajuus ja toimivuus).
- Vaikutukset kilpailuneutraliteettiin ja kiertotalouden edistämiseen melko vähäiset. Epäsuorat vaikutukset (kuten kuntien strategiset valinnat) suoria vaikutuksia suuremmat.
- Kunnallisten jätehuoltoyhtiöiden ei tarvitse pienentää markkinaehtoista ulosmyyntiään vuoteen 2030 mennessä viiteen prosenttiin tai sen alle, mikäli prosenttiosuus on ollut tätä korkeampi.
  - Vaikutukset kohdistuvat vain osaan jätehuoltoyhtiöistä. Vuonna 2020 seitsemän jätelaitoksen markkinaehtoinen liikevaihto ylitti viiden prosentin liikevaihtorajan.
- Muutos laajentaa kunnallisten jätehuoltoyhtiöiden mahdollisuuksia tarjota jätehuollon palveluita markkinaehtoisesti ilman riskiä sidosyksikköaseman menettämisestä. Liikkumavara markkinaehtoisen ulosmyynnin määrässä voi kasvattaa joidenkin kuntien jätelaitosten liikevaihtoa.

Esityksen vaikutukset: ulosmyyntiraja (2/3)

- Ulosmyyntirajan pysyessä ennallaan jää voimassa olevan jätelain 145 a §:n perusteella ennakoitu liikevaihdon siirto jätehuoltoyhtiöiltä yksityisille jäteyrityksille toteutumatta (HE 195/2017: karkea arvio 17 milj. €).
- Kunnallinen jätehuoltopalvelu voi lisätä kilpailua alueella, jossa on vähän yksityisiä toimijoita.
- Esitys antaa jätealan toimijoille mahdollisuuden sopeutua muutokseen hyvissä ajoin ja tarvittaessa muuttaa toimintaansa.

Esityksen vaikutukset: sote-siirtymäsäännös (3/3)

- Kunnilla/kuntien jätelaitoksilla säilyy velvollisuus järjestää hyvinvointialueiden yhdyskuntajätteen jätehuolto (= jätteen keräys, kuljetus ja käsittely) siirtymäkauden ajan.
- Jos kunta tehnyt jätteenkuljetuksesta sopimuksia yksityisten kuljetusyritysten kanssa, sopimuksia voidaan jatkaa.
- Hyvinvointialueet saavat lisäaikaa (min. 6 kk lain voimaantulosta, maks. 3 v.) kartoittaa alueensa jätehuoltotarpeet ja kilpailuttaa tarvitsemansa palvelut.
- Viimeistään vuoden 2026 alussa vastuu jätehuollosta siirtyy hyvinvointialueille, jolloin **hyvinvointialueen on kilpailutettava yhdyskuntajätteen jätehuolto.**
  - Mahdollistaa hyvinvointialueille kiinteistön jätehuollon järjestämisen ja kilpailuttamisen kokonaisuutena (yhdyskuntajätteet, vaaralliset jätteet, toiminnalle tyypilliset muut jätteet).
  - Kuntien yksityisten jätehuoltoyritysten kanssa tekemistä urakkasopimuksista poistettava hyvinvointialueen kiinteistöt. Kunnan tarjoamat jätteen käsittelypalvelut eivät myöskään ole automaattisesti hyvinvointialueen käytettävissä.
  - Joitakin jätteenkuljetussopimuksia voidaan joutua purkamaan ennen 2026, mistä voi seurata kunnan jätelaitoksille sopimussanktioita. Toteutunee vain harvoin, sillä sopimukset yleensä sallivat 10 % muutokset.

Kiitos!

Sirkku.jaakkola@gov.fi
Puh. 0295 250007

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Aleksanterinkatu 7, Helsinki | PL 35, FI-00023 Valtioneuvosto | ym.fi

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment